

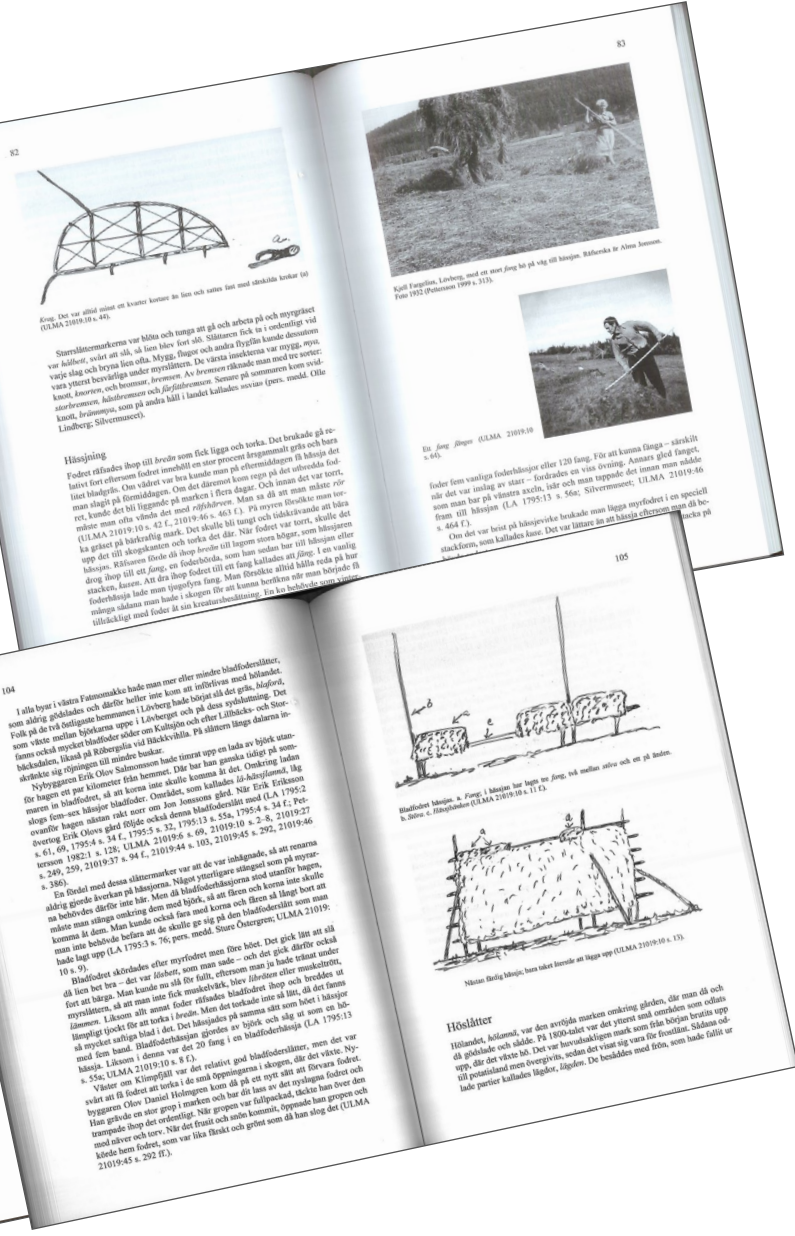
Ny bok!

Rolf Kjellström

Nybyggjarliv i Vilhelmina

1. Träd och växter som resurs

58
Lövskog med björkar av en gammal fö. (ULMA 20083 s. 378).

tonen i lägen - mycket tid. Men mellan gåv utdömd. Av stonkavet sades kar-
na mjölka bra och till socker i berren. (Se vidare under skärtskrö vid sidan 2). Av
fingertjocka stonkavet gjordes nybyggjarstämman. Överstämman omkom fö.
(LA 1795:11 s. 17, 179, Pettersson 1999 s. 53 f. 232, 273 f. 291, 1906, 408,
426, ULMA 21019:2 s. 5 f. 21019:4 s. 51, 21019:41 s. 51, 20063 s. 953).

Häga kom inte till så enkelt som användningen. Dock gjordes bägen i hästgarn
av grova hästgarnen, vilka klövs så att de skulle vara lätta att bära på ryggen
då bägen nyttades i följaktens och av fingertjocka grova stämman på ryggen
av stämman, planer i stämman. Häga användes av asp kända brukas dels
i stämman, dels till skidor och hälar (ULMA 21019:2 s. 6 f. 4), dels, vil-
ket användes, dels till skidor och hälar (ULMA 21019:2 s. 6 f. 4), dels, vil-
ket användes, dels till skidor och hälar (ULMA 21019:2 s. 6 f. 4).

Man högg ned stora björkar och kvastade dem med yxa eller åter av kvastarna
med en lövsåg, gjord av en gammal fö. Där man höll i kniven, löslade den

104
I alla byar i västra Färdsmäskke hade man mer eller mindre bladfoderlättar.
som aldrig göddades och därför heller inte kom att tuffelras med hölandet.
Folk på de två följande hemmen i Långberg hade börjat på det gräs, mjölk,
som växte mellan björkarna uppe i Långberget och på dess sydväst. Det
var också mycket bladfoder söder om Kallingsjö och efter Långberget och Stor-
berget. Hägar på Roberg och vid Blåskövilla. På sådana långa dalarna in-
skärades röjningen till mindre bruk.
Nybyggaren Erik Olsson Salmosson hade trinnat upp en lada av björk stam-
mar och björkstämman från hämmen. Där bar han gamla kläder på som-
mar i bladfodret, så att han inte skulle komma till det. Omkring ladan
slog han fem- sex hästar bladfoder. Området, som kallades Långberget, låg
överst i hämmen näst rakt över som Jonassons gård. När Erik Eriksson
överste Erik Olvssons gård följde också denna bladfoderlätt med (LA 1795:2
s. 61, 69, 1795:4 s. 24 f. 1795:3 s. 55a, 1795:4 s. 34 f. 1795:2
1982 s. 128, ULMA 21019:6 s. 69, 21019:10 s. 2-8, 21019:27
s. 249, 299, 21019:37 s. 94 f. 21019:44 s. 103, 21019:45 s. 292, 21019:46
s. 386).

En födel med dessa slättermarker var att de var inlagda, så att renarna
aldrig gjordes överkan på hämmen. Något ytterligare stängdes som på myr-
na behövdes därför inte bä. Men då bladfoderlättarna stod utanför hämmen,
måtte man sätta hämmen med hö, så att fåren och korren inte skulle
komma till dem. Man kunde också förs med korna och fåren så långt bort
man inte behövde befara att de skulle ge sig på den bladfoderlätt som man
hade lagt upp (LA 1795:3 s. 76, pers. medk. Sture Östergren, ULMA 21019:
10 s. 9).

Bladfodret skötades efter myrskottet som före höet. Det gick lätt att stå
då lian bet bra - det var löstbet, som man sade - och det gick därför också
fört att bära. Man kunde inte få mycket bladfoder, blev friheten eller mjölkbetet,
myrskottet, så att man inte fick mycket bladfoder, blev friheten eller mjölkbetet,
stämman. Liksom alla andra föder räddades bladfodret ihop och brödes ut
stämman. Liksom alla andra föder räddades bladfodret ihop och brödes ut
stämman. Liksom alla andra föder räddades bladfodret ihop och brödes ut
stämman. Liksom alla andra föder räddades bladfodret ihop och brödes ut
stämman. Liksom alla andra föder räddades bladfoderlättarna som man
hade lagt upp (LA 1795:3 s. 76, pers. medk. Sture Östergren, ULMA 21019:
10 s. 9).

Höslätter
Hölandet, hölandet, var den avröjda marken omkring gårderna, där man då och
då göddade och skörde. På 1800-talet var det ytterst sällsynt områden som odlas
upp, där det växte hö. Det var huvudsakligen mark som från början bevaras upp
till potatisland men föregivet, sedan det visat sig vara för fruktbar. Sådana od-
lade parter kallades Högor, Höglar. De behövdes med fön, som hade fallit ut

Nybyggjarliv i Vilhelmina

1. Träd och växter som resurs

Författare: Rolf Kjellström Utgiven: 2012

Ingår som nr 119 i skriftserien Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi & nr 65 i CBM:s skriftserie 180 inkl. moms

Detta är första delen av fem av bokverket *Nybyggjarliv i Vilhelmina* och skildrar hur man bland nybyggare i ett område i södra Lappland utnyttjat omgivningens träd och växter. Den bygger framför allt på folklivsuppteckningar, huvudsakligen gjorda av Vilhelminasonen Nils Eriksson, men också på tryckta källor och intervjuer i fält.

Nybyggarsamhället var i stort sett självförsörjande. För nybyggarna gällde det att tillverka allt själva: redskap för odling, röjning och slätterbruk samt för jakt och fiske, enkla möbler, bruksting för hushålls- och ladugårdsarbete, kläder och även båtar. Ämnen till yxor, knivar, sågar och järn av olika slag fick de, innan smideskunnandet spritt sig till de egna leden, skaffa från annat håll.

Nybyggarkulturen innebar med andra ord en nästan total själv- och naturhushållning och för att lyckas var nybyggarna tvungna att låta naturen arbeta åt sig, vilket var ett långsiktigt arbete. Under dessa förutsättningar fick de sedan framleva sitt liv i relativ isolering och utveckla sina arbetsmetoder och seder, sitt levnadssätt och sin uppfattning av livet och naturen i stor frihet efter egen förmåga på den grund förfäderna hade lagt.

Beställ från: Swedish Science Press Box 118, 751 04 Uppsala e-post: info@ssp.nu telefax 018-365277